

500 jaar na Hernán Cortés

Dit jaar is het exact 500 jaar geleden dat Hernán Cortés voet aan wal zette in het hedendaagse Mexico. Deze Spaanse veroveraar, of *conquistador*, leidde een militaire expeditie welke het einde van het Azteekse rijk tot gevolg had. Als sleutelfiguur in de kolonisatie van het Amerikaanse continent, wordt Cortés 500 jaar later nog steeds als een buitengewoon controversieel persoon gezien. Hoewel dit een ontzettend belangrijke, maar vooral ook complexe bladzijde uit zowel de Mexicaanse als de Spaanse geschiedenis is, lijkt het verhaal nu misbruikt te worden ten einde van politieke belangen.

Eerder dit jaar schreef de Mexicaanse president Andrés Manuel López Obrador (AMLO) een brief aan de Spaanse koning, waarin hij eiste dat de koning excuses zou moeten aanbieden voor de misdaden begaan door de Spanjaarden tegen de inheemse bevolking tijdens de verovering van Mexico. Een mooie gelegenheid voor de rechtse flank in de Spaanse politiek om weerwoord te bieden. In een land nog steeds verdeeld over de Catalaanse kwestie, konden rechts-nationalistische partijen als VOX zich even mooi profileren.

Hernán Cortés wist met slechts een paar honderd Spanjaarden een rijk met miljoenen onderdanen te veroveren. Technologische superioriteit en een sterk militair strategisch inzicht waren hierin cruciaal. De Spanjaarden waren zeer bekwaam in de ‘kunst van het oorlog voeren’, vooral door de militaire campagne tegen de Moren tijdens de *reconquista* – de acht eeuwen durende herovering van het Iberisch schiereiland. De belangrijkste factor was echter een uitbraak van het pokkenvirus meegebracht door de Spanjaarden, welke dood en verderf zaaide onder het niet-resistente inheemse bevolking.

Cortés probeerde geweld te vermijden daar waar het kon, hoewel niet kan worden gezegd dat hij dit uit empathische overwegingen deed. Gezien het geringe aantal van de Spanjaarden, probeerde Cortés allianties te sluiten met verschillende indianenvolkeren binnen het Azteekse rijk. Hij had namelijk al snel door dat veel volkeren binnen het rijk onderdrukt werden. In zijn opmars naar de Azteekse hoofdstad Tenochtitlan benaderde hij de lokale bevolking in eerste instantie altijd als onderhandelaar. Alleen als zij weigerde het katholieke geloof en het gezag van de Spaanse kroon te accepteren, antwoordde hij met geweld. Uiteindelijk wist hij zo duizenden inheemse krijgers aan zijn rangen te voegen, vanuit bevolkingsgroepen die wel klaar waren met het imperialistische bewind van de Azteken.

De Azteken namen tijdens hun veroveringen op andere indianenvolken veel krijgsgevangenen die vervolgens als slaaf werden gehouden of op bloedige wijze aan de Goden werden geofferd. Het beeld dat vaak in Mexico wordt geschetst dat de Spanjaarden de inheemse bevolking tot slavernij veroordeelden moet dus genuanceerd worden met het feit dat een groot deel van de bevolking binnen het Azteekse rijk al slaaf was.

De uiteindelijke ontmoeting met de Azteekse koning Montezuma in Tenochtitlan geldt mijns inziens als één van de meest monumentale momenten in de wereldgeschiedenis. In de tempel van de Azteekse koning kwamen voor het eerst twee beschavingen uit de Oude en Nieuwe Wereld oog in oog te staan. Wederzijds wantrouwen leidde uiteindelijk tot een bloedig conflict, waarbij de Azteken het onderspit moesten delven.

De verovering van Mexico ging gepaard met veel geweld. Veel *conquistadores* waren naar de Nieuwe Wereld gekomen gedreven door een zucht naar status, geld en macht. Gezien het grote risico dat zij hadden genomen door deel te nemen dergelijke aan expedities waar honger, ziekte en geweld continu op loer lagen, duldden zij geen tegenspraak in hun zoektocht naar goud en andere

rijkdommen. Hierdoor moest de inheemse bevolking het vaak ontgelden indien zij niet meewerkte met de Spanjaarden.

Héran Cortés is echter wel de *founding father* van het hedendaagse Mexico. Het Azteekse rijk was een staat zonder natie; een conglomeraat van nederzettingen, gedomineerd door een alliantie van drie stadstaten. De veroverde gebieden behielden vaak zelfbestuur, maar moesten wel belastingen afstaan aan deze triple-alliantie. Op de ruïnes van het Azteekse rijk werd een Spaanse kolonie gesticht: *Nueva España*. Hier werd voor het eerst de macht echt gecentraliseerd en werd het fundament van de moderne Mexicaanse staat gelegd.

Daarnaast kan Cortés ook gezien worden als de vader van de *mestiezen*cultuur. Hij en veel van zijn mede-*conquistadores* kregen kinderen met de inheemse bevolking. Latijns-Amerikanen met zowel inheems als Spaans bloed, worden *mestiezen* genoemd. De cultuur die hieruit voortkwam kenmerkt zich door mix van inheemse en Spaans-Europese elementen. De geliefde Mexicaanse keuken is hier een sprekend voorbeeld van. Inheemse ingrediënten als de tortilla werden gecombineerd met door de Spanjaarden geïntroduceerde ingrediënten als kaas en varkensvlees.

Mestiezen vormen in vandaag de dag in Mexico verreweg het grootste deel van de bevolking. Sterker nog, president AMLO zelf is een *mesties*. Het narratief van de huidige Mexicaanse overheid waarin zij in de slachtoffer rol kruipt, ontbeert zelfkennis. Het is namelijk zo dat het grootste deel van de Mexicaanse bevolking niet alleen van de slachtoffers van de Spaanse kolonisatie van Mexico afstamt, maar ook van de daders.

Maar het is hoe dan ook absurd om je te verontschuldigen voor daden begaan door voorvadersen zo ver terug in de geschiedenis. Dan zouden wij Nederlanders ook nog wel een appeltje te schillen hebben met de Spanjaarden. Dit is dezelfde redenering die personen als Gloria Wekker gebruiken om blanke Nederlanders, bij wijze van spreken al in de baarmoeder, persoonlijk verantwoordelijk te houden voor het slavernijverleden.

Tevens heeft het weinig zin om met onze huidige normen en waarden met terugwerkende kracht gebeurtenissen uit de geschiedenis te veroordelen. Dit was dan ook precies het antwoord van de Spaanse overheid op de brief van president AMLO aan de Spaanse koning; “De komst, 500 jaar geleden, van de Spanjaarden in het hedendaagse Mexicaanse gebied kan niet veroordeeld worden in het licht van contemporaine overwegingen”.

Het is erg makkelijk om belangrijke figuren uit de geschiedenis op te delen in helden en schurken. Maar met dit soort zwart-wit denken verander je mensen in karikaturen en neem je de noodzaak weg om de tijdsgeest te doorgronden. Onder dictator Franco werd in Spanje een even zo simplistische versie van Cortés als onbetwiste held neergezet. De associatie met de dictatuur maakt Cortés dan ook in Spanje een onderwerp waar niemand, behalve de rechts-populisten, zijn vingers aan wil branden.

Het éézijdig omgaan met de eigen ontstaansgeschiedenis ten behoeve van identiteitspolitiek en het creëren van een wij (Mexicanen) versus zij (Spanjaarden/Europeanen) gevoel is niet alleen onwenselijk, maar dus ook feitelijk onjuist. Daarnaast zit het een werkelijke reflectie op de nationale identiteit, met al zijn controverses en complexiteiten, in de weg. Iets waar de 500 jarige herdenking van de aankomst van de Spanjaarden in Mexico een uitstekende gelegenheid toe zou bieden.

Drs. W.J. Derksen is wetenschappelijk medewerker bij de TeldersStichting